

7.2 I stället för skatterevolt

Den snabba expansionen av den offentliga sektorn under efterkrigstiden har medfört att omkring två tredjedelar av inkomsterna nu slussas genom offentliga budgeter och att 45 procent av all resursanvändning (inklusive affärsdrivande verk och offentligt bostadsbyggande) sker i offentlig regi. Vi diskuterar i detta kapitel vilka "strukturella" problem som denna utveckling aktualiserar.

Speciellt i dåliga tider blir den offentliga sektorn ofta en syndabock i den allmänna debatten. Den anklagas för slöseri, växtsjuka och utsugning av det privata näringslivet. I andra sammanhang tycks man omvänt betrakta den offentliga sektorns expansion som en ofrånkomlig form av beredskapsarbete för alla dem som bortrationaliserats från näringslivet.

Dessa typer av påståenden är inte bara överdrivna utan ger också en vilseledande bild av de strukturproblem som den offentliga sektorns expansion medför. Vi tror att dessa problem snarare hänger samman med formerna för den kollektiva finansieringen, dvs med beskattningssystemet, än med den offentliga resursanvändningen som sådan.

Resursförbrukningens kollektivisering

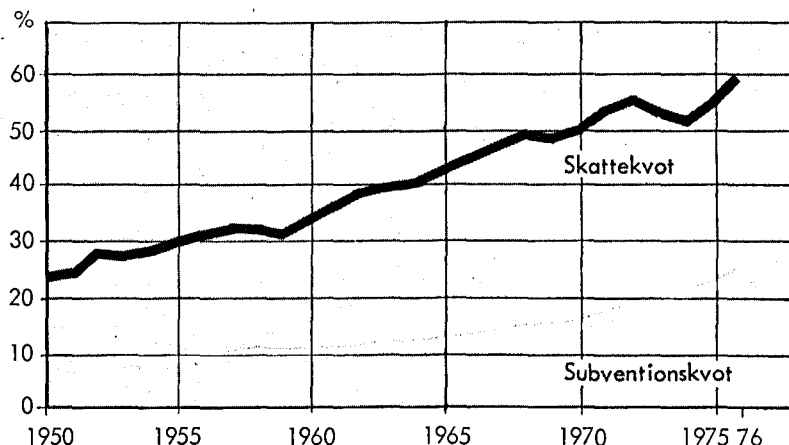
Det mest iögonfallande inslaget i den svenska ekonomins struktur- omvandling under efterkrigstiden är omfördelningen av resurser från privat till offentlig sektor. När man talar om den offentliga sektorns expansion kan man emellertid avse flera företeelser. Det kan t ex vara fråga om den ökande skattebelastningen, dvs andelen av våra inkomster som passerar offentliga budgeter och vars användning därmed åtminstone delvis är kollektivt styrd. Diagram 28 illustrerar den offentliga expansionen i denna mening. Skattekvoten återger andelen privata inkomster (exklusive kapitalförslitning) som åtgår till skatter och socialförsäkringsavgifter, medan subventionskvoten mäter andelen inkomster som härrör från offentliga transfereringar. Skattekvoten har under efterkrigstiden nära tredubblats och ligger nu högst bland jämförbara ekonomier. Utvecklingen har

Tredubblad skattekvot

DIAGRAM 28
Skatte- och subventionskvoternas utveckling 1950—76

Nära två tredjedelar av våra bruttoinkomster går nu till skatt. En tredjedel av skattepengarna återkommer i form av transfereringar.

Källa: Statistiska Centralbyrån, nationalräkenskaperna

Som underlag för framställningen i detta kapitel har utnyttjats material som tagits fram vid Industriens Utredningsinstitut samt B-C Ysander: "Fem avgiftsargument — Några principiella synpunkter på finansieringsalternativ för den offentliga sektorn", Riksrevisionsverket 1978, i vilken också ges fylligare dokumentation kring samtliga i detta kapitel återgivna diagram.

inneburit en relativt monoton stegring av såväl skattebelastning som subventionsberoende. Det enda mera markanta brottet inträffar 1973—74 då en kraftig sänkning av skattekvoterna sker, beroende bl a på höga vinster i förening med sänkt effektiv bolagsbeskattning.

En stor del av de offentliga budgeternas expansion motsvaras emellertid inte av kollektiv förbrukning av reala resurser utan beror på inkomstomfördelning åtgärder och subventioner till privat konsumtion och produktion. Av diagram 29 framgår att mindre än hälften av de offentliga utgifterna motsvaras av egentlig kollektiv resursanvändning i form av offentlig konsumtion och investering (exklusive offentliga bolag och affärsverk). Här har då inte medräknats den utlåning och de kapitalsubventioner till näringslivet som under de senaste åren kommit att spela en viktig roll i budgeterna genom insatserna för krisdrabbade företag och branscher.

De kollektiva utgifterna för allmän förvaltning, försvar, rättsväsen m m svarar för en successivt minskad del av den kollektiva resursanvändningen. Utgiftsutvecklingen för dessa ändamål är för övrigt anmärkningsvärt likartad med utvecklingen för intäkterna av den statliga progressiva inkomstskatten. De expansiva områdena för offentlig resursanvändning är framför allt vård och utbildning, som tillsammans med väg- och gatuväsen m m i diagrammet sam-

Vård och utbildning ökar mest

manfattats som "sociala" nyttigheter. Den andra hälften av de offentliga budgeterna utgörs av en krympande andel av utgifter för privata nyttigheter, dvs alltifrån jordbruks- och bostadssubventioner till affärsverksinvesteringar samt av en snabbt växande andel av transfereringsutgifter, dominerade av socialförsäkringarna.

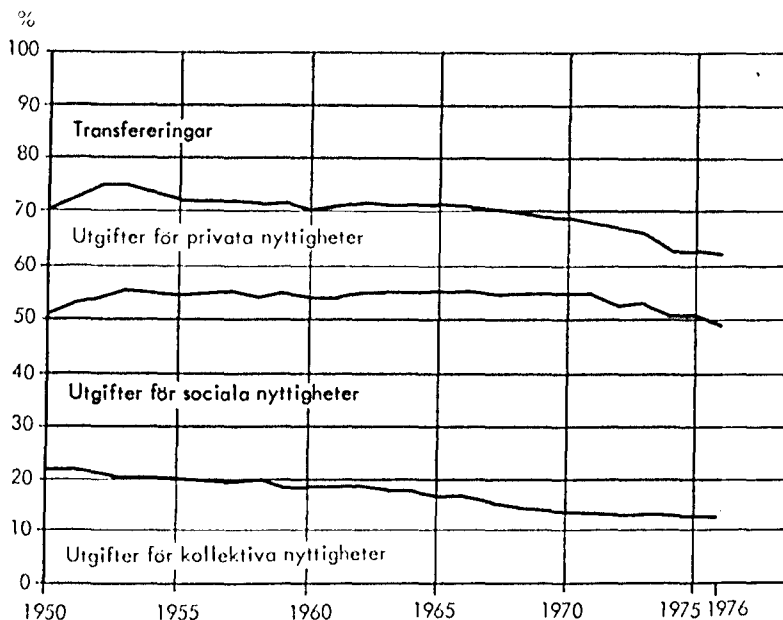
Den kollektiva andelen av samhällets resursanvändning i löpande priser (inklusive affärsverk och offentligt bostadsbyggande) har under de senaste 15 åren ökat från mindre än 30 procent till drygt 40 procent. De offentligt sysselsatta har samtidigt ökat sin andel av den totala sysselsättningen (uttryckt i timmar) från 15 till omkring 25 procent. Vad har denna vård- och utbildningsexplosion, som huvudsakligen förklarar ökningen, för konsekvenser för ekonomins utveckling i övrigt? Kan den vara en orsak till eller ett symptom på allmänna stagnationstendenser, som det ibland antyds i den allmänna debatten, eller kan den tvärtom väntas möjliggöra en snabbare tillväxt i framtiden?

Först bör understrykas att utvecklingen i fråga om resursförbrukningen för dessa sociala och kollektiva ändamål knappast kan förklara Sveriges ogynnsamma utveckling under senare år jämfört med övriga OECD-länders. Även om tillgängliga data är svåra att jäm-

DIAGRAM 29
Offentlig resursanvändning fördelad på ändamål 1950—76

Utgifterna för kollektiva nyttigheter svarar för en liten och snabbt krympande andel av den offentliga resursanvändningen.

Källor: Statistiska Centralbyrån, nationalräkenskaperna, Riksrevisionsverket, budgetredovisningar samt E Höök, Den offentliga sektorns expansion

föra finns det ingenting som tyder på att vår satsning på vård, utbildning och forskning, vägar och allmänna ändamål väsentligt avviker från övriga länders. I den mån Sveriges utveckling framstår som exceptionell sammanhänger det med organisationsformerna och den kollektiva finansieringen, inte med ändamålsinriktningen som sådan.

Offentliga finansieringsalternativ

Notan för det offentliga smörgåsbordet av gratistjänster, subventionerade nyttigheter och inkomstförsäkringar måste betalas på något sätt. Som nämnts blir andelen renodlat kollektiva nyttigheter i den offentliga verksamheten allt mindre. För huvuddelen av den offentliga verksamheten finns därför två grundalternativ att välja mellan när det gäller finansieringsformen. Antingen tas betalningen ut i direkt samband med den prestation det gäller eller också beskattar vi någon annan privat vara, tjänst eller transaktion. Valet står mellan avgiftsfinansiering och skattefinansiering.

När beskattningen av privata transaktioner stiger tillräckligt kan hela ekonomins funktionssätt äventyras av flera skäl. En tilltagande skatteanpassning hos hushåll och företag kan medföra ineffektivitet och stagnationsrisker. Marginalskattehänsyn gör det lönsamt att förlägga en allt större del av transaktioner och arbetsinsatser utanför de organiserade marknaderna. När skatten — eller subventionerna — svarar för en dominerande del av priset på en marknad tvingas också de offentliga myndigheterna ta över ansvaret för resursallokering och marknadsstabilitet från de decentraliserade marknaderna med en successiv centralisering av hela ekonomin som följd.

Det är naturligtvis inte möjligt att exakt peka ut kritiska omslagspunkter i fråga om skattebelastning eller subventionsberoende. Redan för 125 år sedan, när finansministern Gladstone sökte avskaffa inkomstskatten i Storbritannien, talades det om skatternas demoraliserande effekter, och då var skattesatsen 7 pence på pundet eller ca 3 procent. Budgetminister Mundebos senaste skattesänkingsförslag för medelinkomsttagarna gäller en minskning med ett par procentenheter av en marginell löneskatt (inklusive arbetsgivaravgifter) på 70—80 procent.

Det är mer än en gradskillnad mellan Gladstones och Mundebos situation. Att vi i Sverige ännu varit förskonade från den öppna skatterevolt som drabbat väsentligt mindre skattetyngda marknads-

ekonomier, och som tagit sig speciellt dramatiska uttryck i USA, är inte nödvändigtvis ett uttryck för överlägsen samhällssolidaritet och hög skattemoral. Kanske har vi i Sverige redan passerat den kritiska gränsen och hunnit anpassa oss till en situation, där individuellt välstånd är beroende av skatteeffekter och där lönsamheten är politiskt bestämd?

Är fortsatt skattefinansiering möjlig?

En enhetlig offentlig finansiering genom framförallt inkomstbeskattning har stora och obestridliga fördelar i fråga om bl a administrativ förenkling. En strävan i denna riktning har också karaktäriserat den budgettekniska utvecklingen under en stor del av 1900-talet i flertalet länder. Man har sökt ersätta öronmärkta fonder och speciella avgiftssystem med en utbyggnad av generell skattefinansiering. Samtidigt har man genom införande av alltfler och alltmer sofistikerade skatteformer sökt motverka skatternas effektivitetshämmande effekter. Ju mera avancerat skattesystem i denna mening man har — och Sverige får nog bedömas ligga väl framme i detta avseende — desto mindre marginaler och möjligheter återstår emellertid när det gäller att fortsättningsvis motverka ogynnsamma incitaments- och allokeringseffekter av nya skattehöjningar.

Utvecklingen av offentlig finansiering i Sverige har följt detta allmänna mönster, och riktlinjerna finns för statens del kodifierade i våra välkända sk budgetprinciper, som bl a just avvisar en splittning av budgeten. De nya offentliga avgiftssystem som tillkommit under efterkrigstiden har inte varit så betydelsefulla att de förändrar denna bild av formerna för den statsfinansiella utvecklingen. Det stora undantaget utgör socialförsäkringarna, som är ett slags mellanform mellan avgiftssystem och renodlad skattefinansiering.

Den tilltagande skattebelastningen under 70-talet har, i kombination med den höga inflationstakten, medfört allvarliga risker för snedvridningar. Uppmärksamheten har framförallt koncentrerats på inkomstbeskattningen. Diskussionen har bl a gällt marginalskatternas inverkan på arbetsutbud och arbetskraftens rörlighet samt effekterna av den asymmetriska skattebehandlingen av kapital- och löneinkomster. Ett motsvarande incitamentsproblem på arbetsgivar- sidan sammanhänger med att arbetskraft kan beräknas ha en effektiv beskattning som i genomsnitt är två tredjedels gånger större än vad som gäller taxerade kapitalinkomster om man i skatten inräknar ar-

Höga skatter kan äventyra ekonomin

Negativa incitaments- och allokeringseffekter av nya skattehöjningar

Beskattningen av arbetskraft 2—3 gånger större än av kapitalinkomster

betsgivaravgifterna. Det finns en uppenbar risk att vi härmed skattevägen skapar onödiga sysselsättningsproblem, som det sedan krävs särskilda subventionsåtgärder för att lösa.

En lång rad skatteutredningar har under senare år sökt angripa dessa problem genom att i bästa fall försöka finna ännu mer sofistikerade skatteformer eller i andra fall helt enkelt göra kortsiktiga omfördelningar och namnbyten inom existerande skatteformer. Utredningskvarten verkar dock mala alltmera tomt, och de förslag till skattereformer som framförs gäller oftast inte en lösning av problemen utan endast en övervältring av dem mellan olika grupper av skattebetalare.

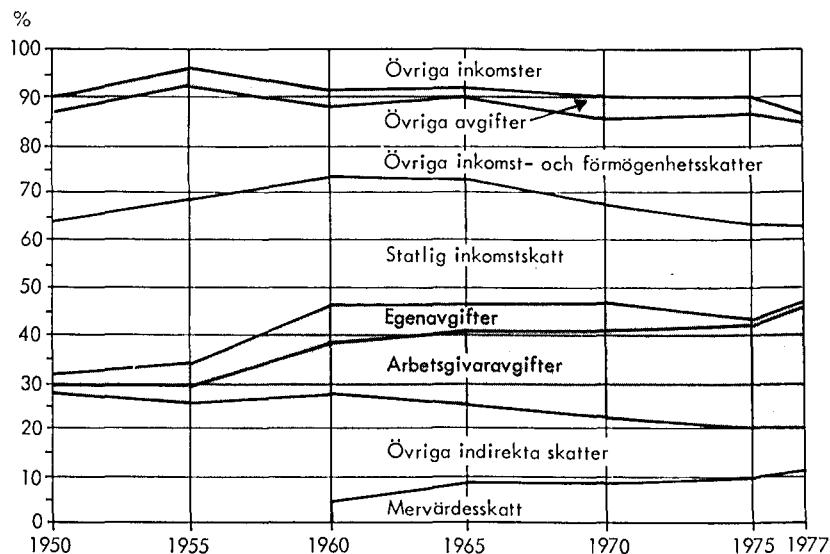
Allt detta tyder på att gränsen för vad som kan uppnås i fråga om "optimal beskattning" redan passerats. Vad som nu krävs är en omprövning av de statsfinansiella principerna och, som ett led i detta, en omorientering i riktning mot ändamålsanknuten delfinansiering för vissa typer av offentlig verksamhet. Detta kan ske i många olika former och med skilda fördelningskonsekvenser men med det gemensamt att betalningen sker i direkt samband med de offentliga tjänster den avser, dvs avgiftsfinansiering.

DIAGRAM 30

Den offentliga sektorns finansiering fördelad på skatter, avgifter och andra inkomster 1950—77

Socialförsäkringarna svarar för den expanderande avgiftsandelens i offentlig finansiering.

Källor: Statistiska Centralbyrån, nationalräkenskaperna och Riksrevisionsverket, budgetredovisningar

1/3 avgifter och 2/3 skatter betalar offentlig verksamhet

Avgiftsfinansieringens nuvarande betydelse

Andra avgifter än socialförsäkringsavgifter har svarat för en liten och relativt konstant andel, ca 2,5 procent, av de totala offentliga inkomsterna under efterkrigstiden (diagram 30). De snabbt ökande socialförsäkringsavgifterna å andra sidan utgör ju en blandning av försäkringsbetalningar och skatteomfördelning där karaktären av löneskatt tenderat att förstärkas genom omläggningarna under senare år.

Diagrammet ger emellertid delvis en missvisande bild av avgiftsfinansieringens betydelse genom att bli bortse från de statliga affärsverken och sammanblanda kostnadstäckningen för konsumtion, investeringar och transfereringar. Om man i stället ser på hur stor del av kostnaderna för löpande verksamhet som täcks genom avgifter visar diagram 31 att i fråga om tjänsteproduktionen svarar avgiftsfinansiering för 40 procent av kostnaderna inom statlig verksamhet, 20 procent i primärkommunerna och endast 6 procent hos landstingen. För den konsoliderade offentliga sektorn är andelen 25 procent men stiger till 35 procent om man medräknar transfereringarna och socialförsäkringsavgifterna.

Offentlig verksamhet är således i denna mening avgiftsfinansierad till ca en tredjedel. Resterande två tredjedelar är i huvudsak finansierade genom skatter, bland vilka kommunalskatten numera dominerar.

Ökad avgifts- och försäkringsfinansiering

Om man vill minska skatterna med hänsyn till deras snedvridande effekter på ekonomiskt beteende, måste antingen utgifterna sänkas eller avgiftsfinansieringen ökas. Innebörden av det senare alternativet och, storleksordningen av de betalningar som berörs, kan exemplifieras på följande sätt.

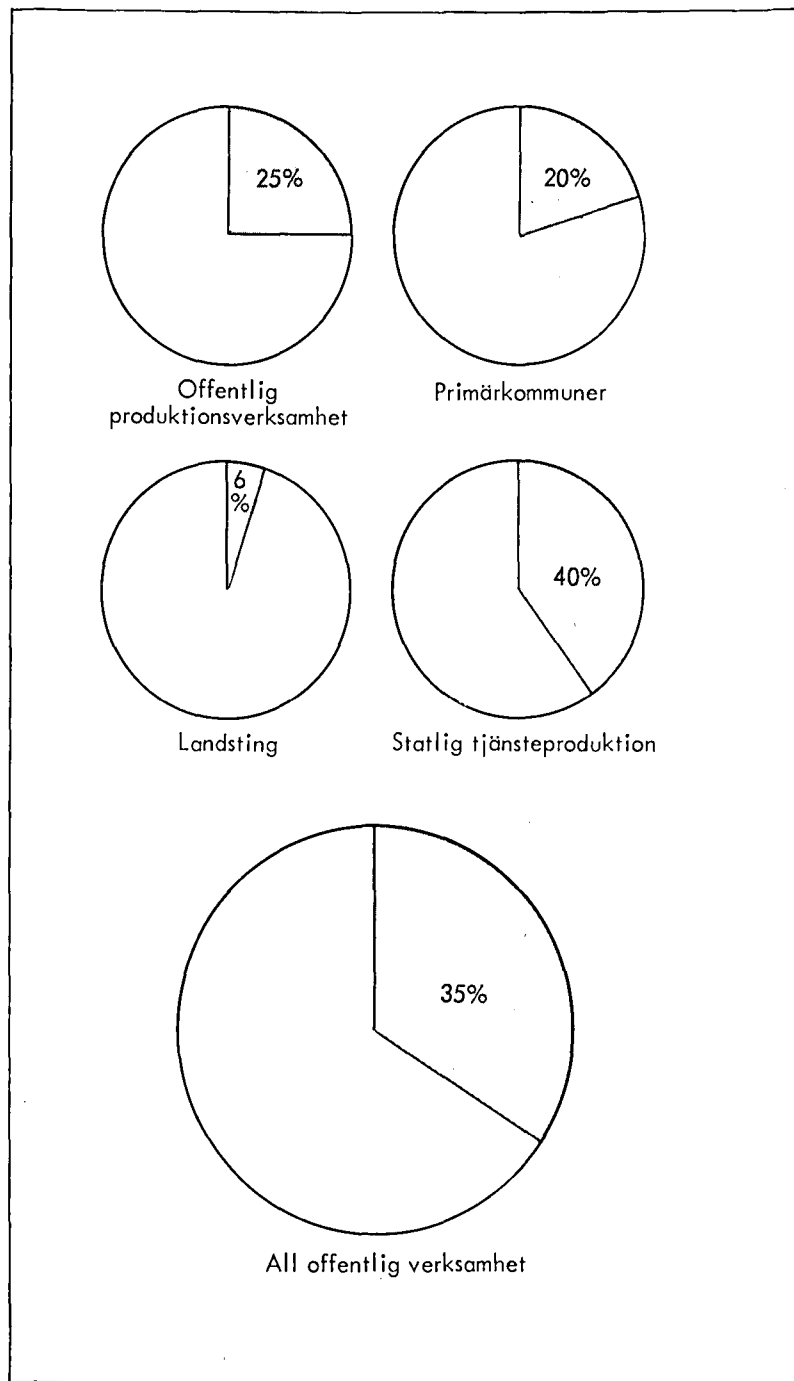
För att starta med det relativt enkla kan vi till en början konstatera att en höjning av avgiftsnivåerna i kommunernas industriella verksamhet, dvs värme- och vattenavgifter etc, därhän att vi når samma grad av kapitalförräntning som för de statliga affärsverken kan beräknas ge ca halvannan miljard i merintäkt. Motsvarande avgiftshöjningar inom den avgiftsbelagda delen av statlig förvaltning skulle troligen ge ca 400 miljoner. Större utdelning, drygt 14 miljarder, ger samma operation om den tillämpas på all övrig primärkommunal avgiftsbelagd verksamhet, vilket alltså inkluderar allt

DIAGRAM 31

Avgifterna, kostnadstäckningsgrad i offentlig sektor

En tredjedel av den offentliga verksamheten finansieras genom avgifter.

Källor: Statistiska Centralbyrån, nationalräkenskaperna, Riksrevisionsverket, budgetredovisningar, taxor och Kommunförbundet, enkätmaterial

Sjukförsäkring med obligatorisk grundförsäkring och frivilliga tilläggsförsäkringar

från barndaghem och hemhjälp till badanläggningar och småbåts-hamnar. Vissa av dessa senare avgiftshöjningar kan emellertid stå i strid med sociala trygghetsmål, och den konflikten blir än mer uppenbar om man söker utsträcka kravet på full kostnadstäckning och kapitalförräntning till landstingens verksamhetsområde, sjukvården.

Avgiftsfinansiering behöver emellertid inte betyda att all betalning skall ske genom direktavgifter. Man kan också utnyttja textvådelade tariffer, där den fasta avgiftdelen kan tolkas som "kapacitetsavgift", "abonnemangsavgift" eller "försäkringspremie". Genom att variera förhållandet mellan fast och rörlig avgift kan man nå olika avvägningar mellan fördelnings- och effektivitetsmål. En sjukvårdsförsäkring, exempelvis, kan bestå av en fast obligatorisk grundförsäkring och en självrisk mot vilken ytterligare frivilliga försäkringar kan tecknas. Den enhetliga grundpremien innebär att alla solidariskt delar på vårdkostnadsriskerna oavsett individuella förutsättningar.

De offentliga budgeternas dominerande utjämnings effekt, nämligen den som sammanhänger med låginkomsttagarnas starkare utnyttjande av offentliga tjänster, kan på detta sätt överföras i ett försäkringssystem. Skillnaden i förhållande till ett skattesystem är att istället för att utjämna inkomsterna inom hela kollektivet av skattebetalare på en gång kan vi här genom den fasta obligatoriska grundpremien åstadkomma en utjämning av exempelvis vårdkostnaderna mellan olika grupper av faktiska eller potentiella vårdtagare. En alltmer dominerande del av utjämningsbehoven i samhället gäller skillnaderna mellan människor i olika skeden av livet, friska-sjuka, unga-gamla, barnrika-barnlösa. Det är denna typ av utjämnings som kan ske försäkringsvägen.

För att i princip fullt ut utnyttja potentiella effektivitetsvinster av avgiftssystemet skulle vi också behöva ha en öppen prissättning och debitering inom sjukvården, med försäkringskassorna som pris- och konkurrensövervakare. Konkret skulle således detta steg kunna innebära att vi avskaffade landstingsskatten och istället ordnade sjukvårdens finansiering utöver direkta avgifter genom en sjukvårdens försäkringsfond, vars förvaltning kan tänkas decentraliserad till regionala försäkringskassor. Motsvarande försäkringskonstruktioner kan också tänkas för vissa delar av arbetsmarknadspolitiken.

Offentliga försäkringar mot inkomstrisker finns redan i form av främst sjuk- och ATP-försäkringar. För närvarande är emellertid dessa till en del integrerade med den allmänna skattefinansieringen och uppfattas knappast av skattebetalarna som personliga försäkringar. En omorientering mot avgiftsfinansiering skulle innebära att man övergick till mera renodlade och individualiserade försäkringar för inkomstbortfall genom sjukdom, arbetslöshet, åldrande etc. Även här kan man välja hur mycket av den obligatoriska premien som skall vara grundad på genomsnittliga risker och minimiinkomster och hur mycket som skall utgå från individualiserade försäkringskalkyler. Den väsentliga skillnaden gentemot dagens socialförsäkringar blir att "fördelningsinslaget" görs explicit och maximeras, samtidigt som betydelsen av valfrihet och självrisker ökar.

En ökad användning av avgifts- och försäkringsfinansiering kan väntas inte bara möjliggöra väsentliga skattesänkningar utan på längre sikt även öka kostnadsmedvetandet inom de offentliga verksamheterna — och hos dem som utnyttjar tjänsterna — och en snabbare anpassning till "avnämarönskemål". Välfärdsfördelningen behöver däremot inte förändras.

Den alternativa finansieringen idag är främst moms och kommunalskatt. Dessa skatteformer är inte bara regressiva i sina inkomsteffekter för huvuddelen av löntagarna. Hänsynen till ekonomins stabilitet och effektivitet gör det också allt svårare att acceptera ytterligare skattestegringar. Om vi i framtiden skall kunna fortsätta att tillgodose en växande serviceefterfrågan måste emellertid en ökande andel av våra inkomster avsättas till detta ändamål. Skall detta göras genom beskattning får det antagligen lov att ske med hjälp av successivt ökande utgiftsskatter. Med utgiftsskatter kan några av orättvisorna i nuvarande inkomstbeskattning och en del av dess ogynnsamma incitamentseffekter i fråga om exempelvis sparande undgå. Det är dock fel att tro att man någonsin enbart genom byte av skatteform kan undvika de grundläggande problem som sammanhänger med skatteflykt och skatteanpassning. Alternativet till en omorientering av offentlig finansiering är därför kanske inte fortsatt skattehöjning utan reformstopp.

Ett ökat inslag av mera renodlad försäkringsfinansiering minskar inte utan tvärtom ökar behovet av former för en utjämning av de mycket höga inkomsterna och en inkomstförstärkning för de

Ökad avgiftsfinansiering möjliggör marginalskattesänkningar och effektivitetsvinster

Avgifter skapar decentraliserat kostnadsansvar

ekonomiskt svaga grupperna. De alltmer tvivelaktiga utjämnings-effekterna av progressionen i inkomstbeskattningen kan emellertid inte längre anses uppväga de uppenbara snedvridningseffekterna. En väsentlig nedtrappning och maximering av marginalskattenivåerna för normala inkomstlägen är därför hur som helst nödvändig. För en utjämning av toppinkomster och en mera symmetrisk behandling av löne- och kapitalinkomster utgör en progressiv utgiftsskatt ett betydligt effektivare instrument.

Att decentralisera kostnadsansvaret -

Den väsentliga skillnaden mellan avgifts- och försäkringsfinansiering och skattefinansiering ligger inte i den kortsiktiga fördelningen av totalt betalningsansvar. Effekterna av de alternativa finansieringsformerna kan emellertid på lång sikt vara väsensskilda. Genom det centraliserade fördelningssystemet har man sparat in betydande omedelbara hanteringskostnader och åstadkommit administrativ förenkling och enhetlighet. Å andra sidan har man förlorat den stora fördel med avgiftskonstruktionen som ligger i det decentraliserade kostnadsansvaret. När sjukvårdens relativa kostnader stiger snabbt, skall detta i ett avgiftssystem omedelbart och explicit träffa den enskilda sjukvårdsintressenten, som också skall ha möjlighet att reagera såväl direkt som genom försäkringskassor och sina politiska ombud. Men denna kostnadsstegring i avgiftssystemet ökar inte automatiskt marginalskatten. Även där de totala betalningarna till det offentliga är desamma kommer de med en mer renodlad avgiftskonstruktion att i högre grad vara bundna till de offentliga motprestationerna och i mindre grad direkt kopplade till totala inkomster eller utgifter.

Man åstadkommer dock inte en sådan decentralisering enbart genom att omforma vissa delar av skatterna till exempelvis försäkringsavgifter. Det krävs också en vilja hos de politiska instanserna att verkligen acceptera en viss ökad decentralisering av besluten. Om varje kostnadsökning inom en avgiftsbelagd verksamhet mer eller mindre automatiskt kompenseras av centralt beslutade inkomstomfördelningar återkommer ju alla marginalskatteproblemen fast i lätt kamouflerad form.

Var och hur en ökad användning av avgiftsfinansiering bäst skall realiseras skall vi här inte söka bedöma. En översyn med denna orientering av sjukförsäkringen och av AP-systemet har i den all-

männa debatten ofta bedömts som speciellt angelägen. Vår diskussion avser endast att aktualisera en mycket viktig avvägningsfråga. Har vi nått, eller redan passerat, den punkt där det centraliserade fördelningssystemets fördelar på marginalen i form av minskade transaktionskostnader och administrativ enkelhet inte längre uppväger dess nackdelar i form av skattemotiverade snedvridningar i ekonomiskt beteende och i marknadernas funktionssätt? Behövs inte inför framtiden en viss omorientering i riktning mot ett decentraliserat kostnadsansvar och en mer renodlad avgifts- och försäkringsfinansiering för vissa sektorer av den offentliga verksamheten?

Kommentar av Bengt-Christer Ysander (april 1980)

Konjunkturrådet lyckades med detta kapitel provocera fram en debatt, men vi var sent ute. Många av dem som vid jultiden 1978 tog häftigt avstånd från vår beskrivning av det överansträngda skattesystemet instämde redan hösten 1979 i den allt starkare kören av krav på radikala sänkningar av marginalskatterna och förändringar av den offentliga finansieringen. Det av oss uppsatta målet att reducera marginalskatterna till högst 50 procent för normalinkomsttagare upprepades under 1979 först av den s k Bjurelkommittén och sedan av olika fristående uppmärksammade debattörer.

Det traditionellt låsta ställningskriget i skattefrågorna har avlösts av en rörlig krigföring, där partipositionerna snabbt förändras intill förväxling men där alla skjuter på inkomstskattesystemet.

Att de skattekritiska argumenten visade sig väga tungt i valkampanjen 1979 ger naturligtvis en förklaring till omsvängningen. Marginalskatteeffekter, skatteanpassning och "svarta" marknader har, inte minst genom den höga inflationstakten, blivit påtagliga realiteter även för den vanlige löntagaren i medelinkomstskiktet, som anser att det nya "skattefrälset" inte bara gör orättfärdiga vinster utan t o m kan hota hans jobb. En pessimistisk bedömning av 80-talets inkomstutveckling, parad med prognoser om långsiktigt ökande rekordunderskott i statsbudgeten, har samtidigt förstärkt insikten om att en radikal kursomläggning krävs i fråga om offentlig finansiering. Det ökande medvetandet om att den formella utjämningen i inkomstskatteskalorna sannolikt i verkligheten motsvaras av en faktisk regressiv fördelning av skattebördan,

åtminstone i fråga om höginkomsttagare, har samtidigt bidragit till att minska det fördelningspolitiskt motiverade motståndet mot alternativa finansieringsformer.

Vilken roll Konjunkturrådet kan ha spelat för denna debattutveckling kan ingen veta. Det famlande letandet efter skattealternativ har hittills främst inriktats på olika indirekta skatteformer – utgiftsskatter för hushåll eller för företag. I ett förslag – om den s k Kleppeskatten – söker man t o m bygga in ett slags faktorskatt i själva inkomstskatten.

Avgifts- och försäkringsalternativet och sambandet mellan decentraliserat kostnadsansvar och offentlig resurshushållning, som särskilt studerades i SNS-kapitlet, har däremot ännu bara marginellt skymtat i skattedebatten. Där ligger Konjunkturrådet fortfarande före.